

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty optikou zaměstnanců
věznic**

Markéta Křobová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program sociologie

Studijní obor sociologie

Bakalářská práce

**Krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty optikou zaměstnanců
věznic**

Markéta Křobová

Vedoucí práce:

Mgr. Lukáš Dirga, PhD.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Poděkování

Chtěla bych především poděkovat Mgr. Lukášovi Dirgovi, PhD. za ochotu, vstřícnost, cenné rady a věčné připomínky při vedení mé bakalářské práce. Zároveň bych chtěla poděkovat účastníkům mého výzkumu, kteří mi pomohli při jeho realizaci. Také své nejbližší rodině, která mě po celé bakalářské studium podporuje.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Od historie až po současnost.....	8
3. Negativní dopady uvěznění.....	13
4. Problematika uvěznění.....	19
5. Alternativy k uvěznění.....	23
6. Metodologie.....	27
7. Jak vnímají zaměstnanci věznic krátkodobé tresty odnětí svobody	30
8. Jak vnímají zaměstnanci věznic alternativní tresty	39
9. Závěr.....	46
10. Literatura.....	48
11. Resumé	52
12. Příloha	54

1. Úvod

Odnětí svobody představuje jednu z nejzávažnějších změn v životě jedince, která ho dokáže jistým způsobem ovlivnit a změnit jeho životní styl, proto by se měl klást důraz na vhodný způsob trestání. V současné době zaznamenáváme mírnější způsoby trestání, které se snaží naplnit stanovené cíle a funkce. Mezi tyto tresty řadím krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty, které se snaží o menší dopady na odsouzené k cestě za resocializací. Na toto téma se vztahuje odborná pozornost, díky které se na tyto tresty zaměřuji ve své bakalářské práci¹.

Ukládání dlouhodobého trestu odnětí svobody mělo dominantní postavení mezi ukládanými tresty, do té doby, než se začala šířit myšlenka, že převládají negativní účinky. Právě dlouhodobé uvěznění působí nevhodně při nápravě a reintegraci odsouzených osob obviněných za lehčí trestné činy. Dostatečně dlouhá doba už není vnímána jako jediné možné řešení, které dokáže co nejlépe naplnit účel trestu. V celkovém měřítku se míra uvěznění zvyšovala² a následně zvyšující se počty vězněných osob vytvářejí řadu obtíží. Z hlediska vězeňského systému jsou to vysoké finanční náklady na chod věznic. Dále vysoká kriminální recidiva, která způsobuje kritickou přeplněnost věznic a zároveň potřebu navyšovat počty zaměstnanců věznic. Také z pohledu samotných odsouzených uvěznění podporuje intenzivní adaptaci na vězeňské prostředí, deprivanční potíže nebo jiné negativní vlivy, které přispívají ke špatnému znovu začlenění jedince do společnosti [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000].

Jako řešení této „krize dlouhodobého uvěznění“ byly prezentovány krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty. Krátkodobé uvěznění z toho důvodu, že dokáže omezit negativní dopady uvěznění, jelikož jedinec tráví krátkou dobu ve vězení. A alternativní tresty neobsahují negativní vlivy uvěznění a

¹ Mezi současnou odbornou pozornost řadím text k problematice krátkodobých trestů a tzv. víkendových vězení [Hulmáková 2017]. Dále text o efektivitě trestní politiky z pohledu recidivy [Rozum, Tomášek, Vlach, Háková 2016]. Také text o efektivní sankční politice – trendy a limity [Hulmáková 2016].

² Dle statistických ukazatelů na mezinárodní úrovni. Uznávanou databází je v tomto ohledu World Prison Brief, kde lze získat statistiky zahrnující většinu zemí světa. Dostupné zde: <https://www.prisonstudies.org/>.

nevytrhnout jedince z dosavadního života. Nicméně i krátkodobé uvěznění vytváří možné nezamýšlené důsledky, zejména neposkytují dostatečnou dobu na převýchovu, dochází k přerušení sociálních a rodinných vazeb, dochází ke ztrátě zaměstnání, pokud jedinec pracoval a následně k obtížnému uplatnění po výkonu trestu na svobodě [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000].

Z toho důvodu můžeme v současné době zaznamenat úsilí o využívání alternativních trestů, které jsou kompenzací vůči negativním dopadům trestu odnětí svobody, včetně krátkodobého. Očekávanou výhodou těchto trestů je minimální působení negativních vlivů spojených s uvězněním, možnost pokračovat dál ve svém životě s podmínkou splnění alternativního trestu.

Bakalářská práce staví na kvalitativním výzkumu, jehož základem je 10 polostrukturovaných rozhovorů se zaměstnanci věznic. Výzkumným cílem bakalářské práce je zjistit, jak nahlízejí zaměstnanci věznic na krátkodobé tresty odnětí svobody a na alternativní tresty. V metodologii popisují celkový průběh vlastního výzkumu a jakým způsobem probíhaly rozhovory jednotlivých zaměstnanců věznic. Následně zpracovávám empirickou část, kde porovnávám jejich výpovědi. Na závěr se zaměřím na interpretaci výsledků z výpovědí zaměstnanců věznic.

Ve druhé kapitole se věnuji historií trestání a jeho proměnám, opírám se o dílo Michela Foucaulta *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Proměny trestání také nastíním v českém kontextu, který ovlivnila historická zkušenost s nacismem a komunismem. Ve třetí kapitole se zaměřím na negativní dopady trestu odnětí svobody, které souvisí s prisonizací a s deprivacemi, vycházet budu zejména z děl Donalda Clemmera a Greshama Sykese. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na uvěznění, včetně problematiky krátkodobých trestů odnětí svobody. V poslední kapitole teoretické části se věnuji alternativám k trestu odnětí svobody.

2. Od historie až po současnost

Pro lepší pochopení krátkodobých trestů odnětí svobody a alternativních trestů věnuji pozornost krátkému historickému náhledu, zejména na vývoj technik moci skrze Michela Foucaulta a jeho rozdělení. Také nastíním transformaci vězeňství v českém kontextu.

V průběhu 16. až 18. století si panovníci udržovali svou nadvládu pomocí velmi krutých a bolestivých trestů. Tresty byly prováděny formou mučení, rozčtvrcení či pranýřování, což mělo vyvolat strach a bolest u odsouzených, ale i zanechat strach ve veřejnosti. Těla odsouzených se stala hlavním terčem trestních represí a manifestací moci panovníka. Veřejné mučení plnilo svou jasně danou funkci, zastrašit poddané a vytváření tvrdé odplatné funkce [Foucault 2000: 69–70]. V tomto období začala sílit tendence po spravedlivějším způsobu trestání. Změna postupně nastávala s příchodem nových zákoníků, které stanovily nové způsoby trestání. Na konci 18. století se průběžně proměňoval charakter trestu z bezohledných krutých trestů na humánnější trestání zaměřené na osobnost odsouzeného. Začínal se více zdůrazňovat samotný trestný čin ve snaze uplatnit individuálnější strategii trestání a lépe specifikovat tresty, respektive zajistit ke každému trestnému činu jasný postup, který bude srozumitelný i pro celou společnost [Foucault 2000: 119–172].

Vznik vězeňství můžeme tedy zasadit do 18. až 19. století, kdy se začala prosazovat humanizující tendence trestání. Tělo sice není v dominantním postavení, ale trestání těla zcela nemizí, jelikož se uvěznění stále dotýká samotného těla v podobě omezení v oblasti sexuality či pobytí na samotce [Foucault 2000: 48]. Veřejné brutální mučení založené na bolesti se proměnilo ve využívání mírnějšího způsobu trestání, ale stále se jednalo o represivní trestání, akorát v jiné podobě. Humanizační tendence jsou spojené s přístupem k trestání, který se v odborné literatuře označuje jako *penal welfarism* (1890-1970), kde byla snaha o rehabilitační působení na odsouzené, byly vytvářeny humanizující podmínky, které měly zmírnit míru kriminální recidivy [Garland 2001: 28–40]. V 70. letech 20. století začala sílit kritika na období *penal welfarism*. Tvrdila, že

dochází ke zcela opačnému působení. Tedy vytrácela se víra v rehabilitační účinky na odsouzené, a tím se společnost odkláněla od humanizujícího ideálu a následně se vracela k tvrdému represivnímu trestání. Jeden z důvodů, proč nápravná funkce selhávala byl, že odsouzené osoby během uvěznění získaly nové kriminální dovednosti skrze ostatní vězně a nešlo tedy usilovat o změnu odsouzených [Garland 2001: 58–65].

Funkce trestu vycházely z dřívějšího společenského života založeného na odplatě. Veřejné mučení a kruté tresty jako prostředek převýchovy měly vyvolat strach, který nedovolí společnosti páchat trestné činy [Foucault 2000]. Trest, který je založený pouze na odplatné funkci nemůže účinně ochránit společnost, a proto v současné době využíváme více funkcí, které musí trest naplnit [Vězeňská služba ČR 2005: 8].

Můžeme se setkat se zcela odlišnými požadavky na tresty. Nyní se také využívá funkce retributivní neboli odplatná, která bere zřetel na druh a výši trestu podle závažnosti spáchaného trestného činu, který by měl odpovídat určité citlivosti pro odsouzené. Dále funkce odstrašující ve změně podobě, jelikož se nesnaží na jedince působit pomocí krutých trestů, ale preventivně odstrašit od páchaní trestných činů nejen jedince, ale i celou společnost. Funkce eliminační se snaží izolovat nebezpečné jedince od společnosti a zároveň tím poskytuje ochranu. Všechny tyto funkce jsou zpochybňovány ohledně rehabilitačních a resocializačních metod při zacházení s odsouzenými. Na základě silících humanizujících tendencí došlo k upřednostnění nápravné funkce, která se zaměřuje na osobnost odsouzeného a jeho motivaci ke správné resocializaci. Cílem této funkce je nasměrovat a poučit odsouzené osoby, ukázat jim jinou cestu, cestu bez kriminálních jednání a chování. Poslední funkce je funkce restituční (kompenzační), která je spojena převážně s alternativními tresty, obrací svou pozornost k oběti trestného činu a zabývá se odstraněním následků daného činu a náhradou škody oběti [Karabec 2001: 81–86].

Ohledně funkcí trestu přicházejí obavy, jelikož vězení splňuje pouze funkci eliminační, tudíž dokáže izolovat pachatele a zároveň tím poskytuje ochranu

společnosti. Nicméně se odklání od funkce nápravné, která je prezentována jako problematická a dlouhodobě nesplněna³. Vězení je vnímáno spíše jako částečná kontrola odsouzených a jejich rizik [Dirga, Marhánková 2014: 103]. Moderní vězení, tak jak ho známe dnes, procházelo vývojem – brutální a velmi kruté tresty se během osmnáctého století přeměnily na promyšlené praktiky trestání, které souvisí se vznikem vězení.

V českém kontextu mělo vězení podobný vývoj od represe a zneužívání až k modernímu pojetí založenému na ideálu převýchovy. Po vzniku Československé republiky vězeňství navázalo na rakousko-uherský systém. Vězeňství se začalo postupně reorganizovat a zdokonalovat. Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945) si zakládalo na represivním působení a zatýkání. Trest smrti se ukládal v hojném počtu. České území bylo okupováno německými vojsky, vězeňský systém byl využíván pro účely německého vedení a německé tajné policie, gestapa [Kýr nedatováno]. Po druhé světové válce se hledala snaha obnovit vězeňství na demokratických základech. Tuto snahu ohrožoval měnící se náhled na vězeňství podle sovětského vzoru v čele s represivním přístupem totalitního komunistického aparátu. Docházelo k zavádění nových mocenských technik založených na represi ve smyslu založení policejního teroru a masového pronásledování. Většina nekontrolovatelného teroru byla politicky motivována a snažila se zbavit odpůrců komunistického režimu. Vznikla kategorie protistátních vězňů, kteří měli horší podmínky ve výkonu trestu, než kriminální vězni [Kýr, Janák 2004: 1–2]. V roce 1989 nastal zásadní zlom, který skoncoval s komunistickým režimem a započal celkovou transformaci vězeňství. Odsouzené osoby začali vznášet požadavky ohledně odstranění důsledků minulého režimu prostřednictvím hladovění a odmítání vykonávat práci ve věznicích. Další požadavky se týkaly nedostatků ohledně špatných životních podmínek, délky trestu, zacházení zaměstnanců s odsouzenými nebo problémy s finančními odměnami za práci ve věznicích [Kýr 2005: 1–3].

³ Jedním z ukazatelů dlouhodobého selhání nápravné funkce trestu odnětí svobody je vysoká míra recidivy [Ministerstvo vnitra ČR 2019: 115].

Základním dokumentem transformace vězeňství byla Koncepce českého vězeňství přijatá v roce 1991, která nastavila strategické plány a cíle podle zahraničních modelů. Důraz byl kladen na způsob zacházení s vězni a na celkovou humanizaci vězeňství [Vězeňská služba ČR 2005: 6]. V roce 1993 zanikl sbor nápravné výchovy a ve vězeňství byla zřízena nově Vězeňská služba ČR. Odpovědnost za vězeňství byla svěřena generálnímu řediteli, který byl jmenován ministrem spravedlnosti. Celkově byly posíleny pravomoce ředitelů věznic v oblasti personální a ekonomické. Změna se týkala i požadavků na dodržování základních lidských práv a občanských svobod, na humanizaci a odborné zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Také došlo k pojmenování a členění věznic s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Do nově rozdělených věznic přiřazoval odsouzené osoby soud. Dohled nad chodem vězeňství začali mít státní zástupci, poslanci i inspekční instituce (Rada Evropy a Organizace spojených národů) [Kýr nedatováno].

Vývojové požadavky na vězeňství se mění a nastala situace, kdy je potřeba reagovat více aktuálně zejména kvůli vstupu České republiky do Evropské unie. Začala se zpracovávat nová Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, která zaznamenává nové trendy a cíle. Celkově vývoj trestání a vězeňství se upíná na otázky ohledně humanizace, což se stává dominantním tématem pro vězeňství [Vězeňská služba ČR 2005: 6]. Zaměření se na humanizující tendence přináší nové alternativní přístupy k tradičnímu způsobu trestání, kterým je dlouhodobé odnětí svobody. Dlouhodobé uvěznění představuje vysokou zátěž pro vězeňský systém v podobě nárůstu vězeňské populace a následné přeplněnosti věznic. Z toho důvodu se objevuje úsilí omezit ukládání dlouhodobých trestů odnětí svobody a nahradit je krátkodobými tresty odnětí svobody [Rada Evropy 1999]⁴.

V současné době jsou strategickými dokumenty vězeňství Koncepce vězeňství do roku 2025 a Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025. Celkově tyto Koncepce si kladou za cíl zlepšení postpenitenciární péče, prevence

⁴ Rezoluce RE (99) ze dne 30. září 1999.

trestní činnosti, snižování recidivy, začleňování odsouzených zpět do společnosti a ochrana společnosti před nebezpečnými jedinci [Ministerstvo spravedlnosti ČR 2016; Probační a mediační služba 2017]. Pro každou odsouzenou osobu se vytváří individuální plán tzv. program zacházení⁵. Na podporu humanizačních tendencí přichází využívání alternativních trestů, které naplňují nejlépe smysl a účel trestu, tedy nevystavují odsouzeného vlivu vězeňského prostředí. Také mohou snížit růst vězeňské populace a zlepšit celkovou efektivitu vězeňství. Vězeňství by mělo usilovat o celkovou modernizaci a zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných zaměstnanců [Ministerstvo spravedlnosti ČR 2016].

⁵ Komplexní zpráva, která obsahuje cíl působení na odsouzené, metody zacházení s odsouzenými, vhodné zařazení do zaměstnání, účast odsouzeného na vzdělávacích, výchovných či zájmových aktivitách, které ho připraví na samostatný život na svobodě [Zákon č. 169/1999 Sb. §41 odst. 3].

3. Negativní dopady uvěznění

Skrze popis instituce vězení si můžeme lépe představit negativní aspekty uvěznění, které číhají na každou odsouzenou osobu při vstupu do výkonu trestu a také ovlivňují jeho život po propuštění. Díky objasnění negativních vlivů trestu odnětí svobody lze lépe pochopit problematiku krátkodobých trestů odnětí svobody a následné alternativní tresty.

Vězení můžeme popsat jako totální instituci, která zahrnuje všechny aspekty života jedinců po určitou dobu strávenou ve vězení. Totální instituce je charakterizována limity běžně dostupných věcí skrze fyzickou ale i symbolickou izolovanost a všezahrnující charakter. Odchod odsouzených z vězení znemožňují bariéry v podobě hmotných forem (zamčené dveře, mříže v oknech, ostnatý plot) nebo forem symbolických (omezení pohybu a interakcí). Bez výjimky odsouzení podléhají stejné autoritě a jsou podřízeni a řízeni pravidly platnými jen pro vězeňské prostředí [Nedbálková 2006: 19]. Vězeňské aktivity se odehrávají ve velkém počtu odsouzených, s nimiž je zacházeno stejně a jsou na ně kladeny stejné požadavky. Totální instituce je obydlena dvěma aktéry, kterými jsou odsouzené osoby a zaměstnanci. Mezi nimi existuje nepřekročitelná bariéra, jelikož jsou od sebe odlišný a zároveň udržují od sebe značný odstup [Goffman 1961: 3–7].

Zaměstnanci věznic by měli zpravidla vlastnit moc nad odsouzenými a mít celkově vyšší postavení ve vězeňském prostředí. V posledních letech dochází k částečnému posunu, kdy samotní odsouzení se snaží manipulovat se zaměstnanci. Dochází k obviňování zaměstnanců ze zneužívání moci a pravomoci vůči odsouzeným [Dirga, Marhánková 2014: 103]. Odsouzené osoby nedodržují striktně stanovená pravidla a pokyny autority, ale spíše se na psaná pravidla a pokyny adaptují a přizpůsobují se jim. Do jaké míry jsou odsouzení aktivní či pasivní vůči pravidlům a autoritě vypovídá deprivací a importační model.

Clemmer a Sykes se přiklání k deprivacímu modelu, který zdůrazňuje, že vězeňské prostředí má přímý vliv na chování odsouzených. Jinými slovy, chování odsouzených ovlivňuje pouze vězení nikoliv faktory získané na svobodě. Během pobytu ve vězení dochází k určité deprivaci, která je způsobena ztrátou svobody,

heterosexuálních vztahů, odpovědnosti, sociálních vztahů pro jedince a také jsou pod neustálým dohledem. Naproti tomu, importační model zastává názor, že chování odsouzených je dáno tím, co si do vězení přináší z doby, kdy byli na svobodě a páchali trestnou činnost. Jejich chování ve vězení určuje jejich historie a zkušenosti. Tyto dva modely mohou fungovat současně a zároveň se doplňovat [Blatníková 2016: 44–45]. Ve vězeňském prostředí se také vytváří jednotlivé neformální subkultury, které utvářejí odsouzené osoby. Subkulturu můžeme definovat jako soubor osob, které mají něco společného. Společné mohou mít hodnoty, postoje, zkušenosti, normy, které charakterizují menší skupinu uvnitř dominantní skupiny. Subkultury jsou z větší části vnímány jako deviantní, jelikož patří do nižšího sociálního postavení na základě rozdílů, které je dělí od dominantní kultury [Nedbálková 2006: 33–34]. Vliv na vznik subkultur mohou mít různé formy prisonizace a deprivace.

S deprivací se setkává každý vězeň a může způsobit oslabení vězně, a proto hledá společníky mezi ostatními vězni, aby vliv deprivace nebyl tak intenzivní [Blatníková, Diblíková, Karabec 2004: 131]. Zbavení svobody a umístění odsouzených osob do uzavřeného prostoru způsobuje určitou bolest ve smyslu zbavení svobody, zboží a služeb, heterosexuálních vztahů, autonomie a bezpečnosti. Omezení možnosti heterosexuálních vztahů může odsouzené dostat do depresí, zatímco bojují s pocitem viny a nejistotou. Ztráta autonomie je pro každého vězně složitá, jelikož nemůže provádět stejná rozhodnutí ve svém životě jako na svobodě. Deprivace ze ztráty bezpečí není míněna z pohledu veřejnosti a jejího bezpečí před pachateli, ale z pohledu vězně, který žije v každodenním strachu o své zdraví mezi spoluvězni. Ve vězení existuje několik typů vězňů, například ti, co předávají informace o ostatních vězních zaměstnancům věznic, nebo ti, kterým se nikdo nepostaví, kterých se vězni bojí. Ostatní vězni si nejsou nikdy jisti, kdo z nich se stane jejich dalším cílem, kdo se stane jejich obětí [Sykes 2007: 65–83].

Tímto způsobem zjišťujeme, že existuje vězeňská kultura, která má jasná pravidla a role. Vězni se musí přizpůsobit nejen podmínkám vězení, ale i

podmínkám nastaveným vězni. Tyto podmínky určují, co je přijato, co se musí naučit, co se nesmí a jaké chování se očekává. Z tohoto důvodu mají propuštěné osoby z výkonu trestu odnětí svobody jisté problémy se začleněním se do společnosti. Jejich chování, které si přinášejí z vězení, je na svobodě nevhodné, a proto dochází k častému návratu ke kriminální činnosti. Návrat do společnosti může způsobit deprese, také proto, že se nevrací zpátky ke svým starým sociálním vazbám, že jsou stále označováni za bývalé odsouzené, že se musí učit novým pravidlům a zákonům. Je zřejmé, že pro odsouzené je snazší opět navázat vztahy s bývalými spolupachateli a pokračovat v bývalém životním stylu [Sykes 2007].

Každá osoba ve vězení je ovlivněna do určité míry prisonizací. Tento proces prisonizace přispívá k adaptaci na vězeňské prostředí a přizpůsobení se vězeňským pravidlům. Odsouzená osoba dostane číslo místo jména, nosí stejné oblečení jako ostatní spoluvězni, naučí se vězeňský řád a normy, používá vězeňský slang. Všechny tyto výzvy vězeňského prostředí, které odsouzená osoba přijme, formulují její chování, jednání a myšlení. Prisonizace dokáže prohloubit u odsouzeného kriminální recidivu a antisociálnost, což činí vězně charakteristickým pro vězeňskou kulturu. Každá osoba pocítuje vliv vězeňských faktorů zcela odlišně, záleží na samotném člověku (jeho osobnosti), na druhu sociálních vztahů, které měl na svobodě, jeho začlenění mezi vězeňské subkultury, náhodné umístění spoluvězně a mnoho dalších determinantů jako věk, kriminalita, národnost či rasa jsou propojené a ovlivňují vězeňskou osobu [Clemmer 1940: 149–181].

Proces prisonizace můžeme rozdělit na aspekt institucionalizace a ideologizace. Institucionalizace je výsledek adaptace na vězeňské prostředí a na přizpůsobení se normám pobytu ve vězení. Odsouzené osoby si během adaptace upevňují kriminální sklony a předstírají poslušnost vůči zaměstnancům věznic. Nejčastěji odporují prvovězněné osoby, pro které je vězeňské prostředí nové a nechtějí se adaptovat na jeho podmínky. Pro recidivisty se jedná o automatické přizpůsobení se vězeňskému prostředí. Odsouzené osoby v takovém případě mohou dojít až k takové institucionalizaci, že vnímají pobyt ve vězení za vlastní

způsob života, že se cítí ve vězení lépe než na svobodě. Ideologizace znamená přijetí hodnot, názorů postojů a norem chování, které se vytvářejí ve skupinách mezi odsouzenými. Během výkonu trestu je odsouzená osoba vystavena působení ostatních spoluvězňů, kteří mají na ni intenzivní nežádoucí vliv [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 119–121].

Do jaké míry bude prisonizace ovlivňovat jedince zaleží primárně na jeho chování, jednání a myšlení. Obecně můžeme říct, že prisonizace ovlivňuje všechny odsouzené osoby, ale hloubka vlivu prisonizace je individuální. Je zřejmé, že stabilnější osoba se dokáže lépe vyrovnat s tímto procesem než osoba, které na svobodě chybí rodinné a pracovní zázemí a pozitivní sociální vztahy. Také bude mít prisonizace silnější vliv na vězně s delšími tresty odnětí svobody než na vězně s krátkodobými tresty odnětí svobody. Můžeme předpokládat, že prisonizace ovlivňuje odsouzené natolik, že po delší době strávené ve vězeňském prostředí se po propuštění z vězení vrací na svobodě opět ke kriminálnímu chování [Blatníková 2016: 13].

Vliv věznění nekončí dnem propuštění, ale ovlivňuje život jedince i po skončení trestu, což se projevuje zejména stigmatizací (zvláštní případ sociálního předsudku vůči určitým osobám, jimž jsou pak díky tomu připisovány různé negativní vlastnosti). Stigmatizované osoby jsou takové, které neodpovídají určitým nastaveným požadavkům společnosti. Společnost očekává nějaké chování a jednání, ale ten, kdo je nositelem stigmatu, toto očekávání nesplňuje, jelikož má opačné, nežádoucí odlišnosti od „normálních“ lidí, kteří odpovídají stigmatu [Goffman 2003: 12–15].

Některé výzkumy naznačují, že odsouzení očekávají, že lidé k nim budou po propuštění z výkonu trestu shovívavější, pokud nebudou lhát o své minulosti. Doufají, že si tím vybudují důvěru a očekávají vyšší náklonost ze strany společnosti. Někteří odsouzení stigmatizaci zcela neočekávají a tím se snížila možnost, že odsouzení se obávají stigmatizace, které by mohla negativně ovlivnit jejich reintegraci. Většina trestu odnětí svobody jednou skončí a odsouzené osoby čeká návrat do běžného života, což je ve značné míře velký problém. Musí řešit

bydlení, zaměstnání, vztahy s rodinou, nebo finanční zadluženost. Aby pro odsouzené osoby reintegrace byla o něco snazší, potřebovali by velkou náklonost ze strany zaměstnavatele nebo pronajímatele bydlení. Ve společnosti dochází k vytvoření stigma vězně, který má problém přesvědčit ostatní lidi, že se změnil a chce vést řádný život [Cingl, Korbel 2019].

Velké množství jedinců se nedokáže s těmito negativními dopady vyrovnat a poté u nich dochází ke kriminální recidivě⁶. Recidiva je taková nenahraditelná zpětná vazba pro instituce, která určuje úspěšnost či selhání příslušných opatření. Kriminální recidivu lze chápat jako další trestnou činnost, které se jedinec dopustil a který byl za své kriminální jednání už v minulosti stíhán. Recidivisté jsou nejčastěji stíháni za krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí, ohrožení pod vlivem návykových látek, podvody, ublížení na zdraví, loupeže a výtržnictví [Rozum, Tomášek, Vlach, Háková 2016: 15–21].

Hlavním stimulem pro vykonání opětovné trestné činnosti je především potřeba získat finanční prostředky na pokrytí dluhů, zabezpečení rodiny, uspokojení svých vlastních potřeb – opatřit si drogy a alkohol. Často tito lidé nemají rodinné zázemí, nepracují a mají vysoké dluhy, pro takové lidi trest odnětí svobody neznamena dostatečné riziko. Za nejrizikovější období se považuje od propuštění z výkonu trestu nejen prvních 6 měsíců, ale i doba do tří let, během které dochází k častému konání opětovné trestné činnosti. Zahraniční výzkumy ukazují, že nezávisle na trestném činu a délce trestu, záleží převážně na rodinných vazbách, na bydlení a na návycích potřebné k zaměstnání. Pokud některé tyto aspekty v životě odsouzeného chybí, zvyšuje se riziko recidivy. Celá problematika s recidivou úzce souvisí s resocializací odsouzených zpět do společnosti. Mezi tyto překážky patří nezaměstnanost odsouzených, finanční problémy, návrat do zavadného prostředí, neochota změnit styl života a návyky, ztráta motivace k začlenění do společnosti, ztráta bydliště, rodinného zázemí pro propuštění nebo nedostatek resocializačních programů na podporu reintegrace odsouzených

⁶ Dlouhodobé neřešení problematiky recidivy způsobilo nárůst vězeňské populace, kterou tvoří převážně recidivisté [Diblíková 2017: 20].

[Rozum, Tomášek, Vlach, Háková 2016: 22]. Tyto negativní vlivy působí i na prvovězněné osoby obviněné za lehčí trestné činy, které se potýkají s nedostatečným zapojením do různých aktivit a programů kvůli omezené době strávené ve vězení. Z toho důvodu nemají pořádně co dělat a svůj čas investují do získání nových kriminálních dovedností od svých spoluvězňů [Hanuš 2005: 65–68].

Na základě těchto negativních účinků se hledají alternativní způsoby trestání k tradičnímu odnětí svobody, kterým je dlouhodobé odnětí svobody. Za alternativní přístupy považují krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty.

4. Problematika uvěznění

Dlouhodobě je poukázáno na nutnost celkové změny vězeňství v souvislosti s vysokými počty vězeňské populace. Hlavním důvodem, proč se začaly řešit alternativní přístupy, je vysoká kriminální recidiva, která vyvrcholila až k přeplněnosti věznic a stala se hrozbou pro vězeňství. Vysoká kriminální recidiva a další nezamýšlené dopady se připisuje ukládání trestu odnětí svobody [Hulmáková 2017: 234]. Trest odnětí svobody byl prezentován jako hlavní nástroj trestání, který klade důraz na rehabilitační a resocializační účinky na odsouzené. Předpokládalo se, že tento druh trestu dokáže co nejlépe naplnit cíle, zejména ochránit společnost, zamezit dalšímu páchání trestné činnosti a působit na pachatele, aby vedl řádný život, také se očekával generálně preventivní účinek. Při výkonu trestu odnětí svobody se začaly objevovat spíše negativní vlivy, které působí během pobytu na odsouzené. Mezi negativní vlivy můžeme zařadit přetrhání rodinných a sociálních vazeb, také při dlouhodobém trestu je nutná adaptace na vězeňské prostředí, přerušování pracovních aktivit, a to celé vytváří překážky pro úspěšnou reintegraci odsouzeného zpět do společnosti [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 4].

Lze konstatovat, že trest odnětí svobody vnímá odlišně recidivista, který je z minulosti adaptován na vězeňské prostředí a na subkultury. Naproti tomu pro prvovězněného se může jednat o traumatizující zážitek, který ho odradí od vykonání další trestné činnosti. Problém spočívá v tom, že trest odnětí svobody pomáhá odsouzeným zmírňovat účinky dlouhodobé izolace a usnadňuje jejich adaptaci na vězeňské podmínky. Ale na druhou stranu se zvyšuje stres a deprivace. Většina odsouzených považuje při výkonu trestu odnětí svobody za důležité rodinu a přátele, což jim pomáhá překonat jejich trest. Zároveň se může po skončení návštěv ve vězení objevit pocit bezmoci, že nemohou ovlivňovat události na svobodě a zvyšuje se tak jejich stres, který produkuje další důsledky. Naproti tomu, pokud se odsouzené osoby nemají s kým stýkat, tak dlouhodobé uvěznění může znamenat vysoké riziko a ztěžuje to jejich reintegraci do společnosti [Karabec 2010: 40–43].

Za problematické tresty se považují krátkodobé tresty odnětí svobody, jelikož se zpochybňuje jejich krátká doba. Vymezená délka krátkodobého trestu odnětí svobody je nejasná, jelikož není přesně definována. Jako o krátkodobém trestu odnětí svobody se hovoří o trestu do tří měsíců, někdy do šesti nebo do dvanácti měsíců [Rozum, Zeman, Přesličková 2005: 95]. Obecně lze konstatovat, že za tento druh trestu můžeme považovat trest do jednoho roku odnětí svobody [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 25]. Na jedné straně panují názory, že krátkodobé tresty musí působit represivními a omezujícími prvky, aby uvěznění na krátkou dobu mohlo odsouzené ovlivnit a připravit ho na začlenění se zpět do společnosti. Účinnost těchto krátkých trestů je v takovém případě, pokud odsouzená osoba pocítí újmu z uvěznění, získá nápravné zkušenosti z vězeňského prostředí a uvědomí si následky svého trestného činu vůči rodině nebo oběti. Pokud odsouzená osoba všechny tyto aspekty uvěznění vnímá, může vězení s jedincem pracovat a poskytnout mu péči, kterou potřebuje při správné reintegraci do společnosti. Z krátkého časového důvodu jsou pak omezené vlivy resocializačních a jiných programů [Mezník 1995: 30].

Na druhé straně jiní zastávají názor, že krátkodobé tresty odnětí svobody jsou ukládány za lehčí trestné činy a méně narušeným pachatelům. Proto není nutné je vystavovat přísnému represivnímu zacházení a spíše by se měl klást důraz na podobnost klasickému životu a na péči o zachování vztahů na svobodě. Další kritici navazují, že mírné tresty nemají individuální a generální prevenci pro odsouzené a je větší pravděpodobnost, že trest nepovede k nápravě a nepáchání další trestné činnosti [Mezník 1995: 30–31]. Krátkodobé tresty odnětí svobody se prezentují jako mírnější varianta k dlouhodobému trestu odnětí svobody a snižují vliv negativních důsledků dlouhodobého uvěznění. Měly by sloužit jako šokový zážitek především pro prvovězněné osoby s individuálním a generálním preventivním cílem [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 8].

Počet krátkodobých trestů odnětí svobody se podstatně zvyšoval a podílel se na problémech, kterým vězení čelí. Právě při ukládání těchto krátkých trestů vznikly zásadní nedostatky, které mohou být příčinou jejich nefunkčnosti. Prvním

nedostatkem je nedostatečná doba na převýchovu odsouzeného, který tráví minimální čas ve vězení. Naopak se zvyšuje pravděpodobnost, že dojde ke škodlivému působení vlivu vězeňského prostředí. Krátké uvěznění také snižuje možnost odstrašujících účinků směřujících proti potencionálním pachatelům. Dalším nedostatkem je určitá forma diskriminace, jelikož soud ukládá tresty do jednoho roku i tam, kde by odsouzená osoba mohla být potrestána pouze peněžitým trestem. Jedná se o odsouzené, kteří nemají dostatečné finanční prostředky pro zaplacení peněžitého trestu. Krátkodobý trest odnětí svobody tak slouží jako alternativa, pokud je nedostatek financí. Diskriminace je to v tom případě, kdy slabším jedincům je uložen trest odnětí svobody automaticky. S finančními prostředky na tom není dobře ani samotné vězení, jelikož vynakládá na tyto krátkodobé tresty odnětí svobody příliš vysoké finanční náklady [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 7–8]. Příčinu přeplněnosti ve vězení můžeme hledat v nadbytečném ukládání krátkých trestů, které jsou finančně velmi náročné. Za krátkou dobu ve vězení u většiny odsouzených nedochází k naplnění účelu trestu, hlavně k nápravnému a resocializačnímu účinku [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 25]. Někteří označují krátkodobé tresty odnětí svobody za „nejdražší vysokou školu zločinu“ [Hanuš 2005: 65]. Z toho důvodu, že krátkodobé tresty nesplňují výchovně-nápravný význam, a naopak se stávají motivací pro vykonání další kriminální činnosti. I pro prvovězněné, avšak i pro recidivisty znamená krátký trest přijatelné riziko, jelikož z nedostatečného pracovního režimu a nezačleňování do různých programů se tyto osoby nudí a mají mnoho času na získávání nových zkušeností od svých spoluvězňů [Hanuš 2005: 65–68].

I přes řadu nevýhod se krátkodobé tresty odnětí svobody jeví jako vhodný prostředek, který dokáže zčásti odbourat negativní vlivy uvěznění [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 25]. Z pohledu nápravné funkce by měl trest odnětí svobody dosahovat alespoň 6 měsíců a výše, aby bylo možné poskytnout dostatečný čas na převýchovu a represivním působením odradit jedince od další kriminální činnosti. Pokud je trest odnětí svobody kratší než 6 měsíců, tak

z časového důvodu převýchova odsouzeného není možná. Dlouhodobé tresty odnětí svobody sice splňují dostatečnou časovou míru na převýchovu i na resocializační programy a jiné aktivity, ale na druhou stranu působí daleko více negativní vlivy uvěznění [Rozum, Zeman, Přesličková 2005: 95].

Z pohledu odstrašující funkce jsou krátkodobé tresty odnětí svobody individuální, jelikož pro někoho mohou znamenat velmi citelnou újmu či traumatizující zážitek. Naopak pro někoho jiného jsou krátké tresty důvodem pro pokračování v další trestné činnosti a během pobytu ve vězení si osvojuje dovednosti a zkušenosti od spoluvězňů [Rozum, Zeman, Přesličková 2005: 12]. Tyto účely mohou plnit i zcela krátké tresty na dny nebo týdny, které jsou prezentovány jako řešení v podobě odstrašujícího a individuálně preventivního účinku. S těmito způsoby se můžeme setkat v zahraničí, jedná se o tzv. víkendovou detenci a semi-detenci, což umožňuje odsouzenému zdržovat se podstatnou část dne mimo vězení [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 13–19].

Semi-detence spočívá v přerušovaném výkonu trestu odnětí svobody, kdy je odsouzený povinen nastoupit na určitou dobu do vězení. Na podobném principu stojí i tzv. víkendové vězení. Účelem zahraničních přístupů je napomoci snazší reintegraci odsouzeného do běžného života a také minimalizovat některé negativní dopady vězeňského prostředí. Nelze víkendové vězení či semi-detenci chápat jako alternativní tresty, ale spíše jako alternativní způsoby výkonu trestu odnětí svobody. Semi-detence spočívá hlavně v tom, že odsouzený tráví většinu času mimo vězení a ve vězení tráví pouze svůj čas na odpočinek a volný čas. Podmínkou pro uložení těchto trestů je nízká pravděpodobnost maření výkonu trestu odsouzeným útekem, nebo nízká pravděpodobnost nedodržování podmínek trestu. Orgány musí přezkoumat žádost odsouzeného, zda splňuje všechna kritéria pro udělení tohoto trestu v této formě. Nicméně nesmíme opomenout aktuální situaci v ČR v tomto ohledu, kdy i česká právní úprava umožňuje pravidelný pobyt odsouzeného mimo vězení, a to bez dozoru pracovníka vězeňské služby [Hulmáková 2017: 234–238].

5. Alternativy k uvěznění

Hledání nových alternativních řešení se objevilo na základě nežádoucích účinků trestu odnětí svobody. Prvním signálem pro zavedení alternativ k trestu odnětí svobody je nárůst vězeňské populace a nízká účinnost trestu odnětí svobody, která působí velmi represivně a ekonomicky náročně. Ekonomická náročnost souvisí s vysokou recidivou a s dalšími problémy, které právě zajišťují neúnosné náklady. Represivní působení na odsouzené, jak je požadováno od společnosti nepřináší uspokojivé účinky, tedy individuální a generální prevenci. Alternativní tresty otevírají cestu pro restorativní funkci, tedy reagují na oběti trestného činu. Dochází ke krizi v ukládání trestu odnětí svobody, včetně krátkodobých trestů, a hledají se nové alternativy, které by představovaly lepší variantu trestání. Alternativní tresty mají oproti trestům odnětí svobody řadu výhod. Umožňují ponechat odsouzené na svobodě, nepřetrhat sociální a rodinné vazby, kladou důraz na osobnost odsouzeného a na hlubší individualizaci. Alternativními tresty můžeme oddálit působení vězeňského prostředí a celkově obejít negativní dopady trestu odnětí svobody [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 182–186].

Zavedení alternativních trestů mělo alespoň částečně vyřešit problémy s přeplněností věznic a celkově fungování vězeňství. Nicméně se ukázalo, že po alternativních trestech nepanuje důvěra v jejich ukládání, která následně způsobilo opětovné vysoké počty krátkodobých trestů odnětí svobody [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000: 6]. Skutečností je, že alternativní tresty se jeví jako nenákladné a účinné z pohledu nepůsobení negativních vlivů uvěznění. Nicméně pokud jsou tyto tresty ukládány nevhodně, tak mohou přinést více škody než užitku. První podmínkou pro účinnost alternativních trestů je využívány řádně a přiměřeně. A druhou podmínkou pro odsouzené je, aby alternativní tresty pro ně znamenaly jisté potrestání ve smyslu výchovného účinku. Další hrozba, která se může u alternativních opatření objevit je, že nebudou nahrazovat škodu oběti [Van Zyl Smit 2010: 8–25]. Nevýhodou alternativních trestů je obtížná měřitelnost a z pohledu společnosti nedostatečné zabezpečení jejich bezpečnosti. Nicméně ohledně zpochybňování alternativních trestů je nutné připomenout cíle vězeňství,

snížení míry recidivy, ochrana oběti a veřejnosti prostřednictvím nápravných a resocializačních programů [Háková 2015: 78–79]. Při ukládání těchto alternativ k trestu odnětí svobody by měl směřovat důraz na individualizaci. Více se zajímat o osobnost odsouzeného, jeho psychický stav, znalost o příčinách daného trestu, informovat o charakteristikách odsouzeného soudu [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 206].

Za alternativy k trestu odnětí svobody se považuje podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, domácí vězení a další alternativní tresty, které mají podstatně menší význam [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 204]. Nejčastější alternativní sankce se ukládá podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody [Hulmáková 2016: 41]. Podmíněné odsouzení by mělo výchovně působit na odsouzené a znamenat alternativu ke krátkodobým trestům odnětí svobody, zejména u méně závažných trestných činů. Je možné tento druh alternativního trestu uplatnit při odsouzení k trestu odnětí svobody, kdy je jeho výkon odložen pod podmínkou, že se bude chovat slušně a řádně a bude plnit stanovené požadavky. Tímto trestem se poskytuje důvěra odsouzenému a možnost ukázat soudu, že dokáže vést klasický život bez náznaků kriminální činnosti. Tento trest přihlíží na osobnost odsouzeného, jeho dosavadní život a na prostředí, ve kterém se nachází. Jestli je potřeba zvýšit kontrolu a sledovanost odsouzeného, lze navrhnout podmíněné odsouzení s dohledem. Dohled se ukládá v okamžiku, kdy je s odsouzenou osobou spojená možnost selhání podmíněného trestu. Právě dohled, který vykonává Probační a mediační služba pomáhá při splnění tohoto trestu [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 198–199].

Další alternativou k trestu odnětí svobody jsou obecně prospěšné práce⁷, které musí splňovat užitečnost pro odsouzeného a odpovídat jeho znalostem a dovednostem. Tyto práce jsou vykonávány odsouzenými bezplatně po určitou dobu, jelikož se stále jedná o trest. Úspěšnost tohoto trestu můžeme posuzovat

⁷ Můžeme zaznamenat výrazný pokles obecně prospěšných prací, a naopak nárůst podmíněného odsouzení i podmíněného odsouzení s dohledem [Hulmáková 2016: 39].

skrze provedení práce, jestli nespáchal jiný trestný čin, spokojenost zaměstnavatele a celkové hodnocení očima odsouzených. Účelem obecně prospěšných prací je sociální a společenská integrace a pracovní zařazení. Tyto tresty se mohou zdát jako velmi přínosné, ale na druhou stranu vyžadují pečlivou přípravu a vytvořený postup, jak obecně prospěšné práce se budou vykonávat a kde [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 199–202].

Dále peněžité tresty, které si zakládají na finanční újmě odsouzenému, což se může zdát jako vhodný prostředek při páchání majetkových trestných činů. Při stanovení finanční částky se bere ohled na náhradu škody oběti. V praxi se můžeme setkávat s tím, že tyto peněžité tresty jsou oddalovány a odsouzení se jim snaží vyhýbat [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 197–204]. Také peněžité tresty patří mezi méně ukládané i v případě majetkových trestných činů. Nejnovějším alternativním opatřením je domácí vězení, které je označené jako nejpřísnější druh trestu po trestu odnětí svobody. Podmínkou tohoto trestu je slib odsouzeného, že ve stanovované době se bude nacházet v obydlí na dané adrese. Domácí vězení by nemělo v bránit v odchodu do zaměstnání, na lékařské prohlídky nebo návštěvy bohoslužeb, ale podstatnou část dne se jedinec bude zdržovat ve svém obydlí. Probační úředník má jeho výkon trestu pod kontrolou, odsouzení musí při namátkové kontrole poskytnout potřebné informace [Probační a mediační služba ČR nedatováno].

Nedílnou součástí ukládání výše zmiňovaných alternativních trestů je probace a případná mediace, která byla zahájena v České republice 1.1. 2001. Hlavním úkolem této služby je zajišťování úspěšného vykonání alternativních trestů. Nicméně se od zahájení její činnosti vyskytlo několik nedostatků, které je nutno vyřešit, aby se dosáhlo toho, že alternativní tresty budou plnit stanovené cíle. Odstranění těchto nedostatků v činnosti probační a mediační služby je zároveň v současné době strategickým cílem Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025. Prvním cílem probační a mediační služby je zabránit pachateli v konání další trestné činnosti. Toho lze docílit hledáním vhodných nástrojů pro urychlení kontroly a pro lepší kontrolu při porušení podmínek alternativního trestu. Pro

úspěšný výkon alternativního trestu je nezbytné, aby pracovník probační a mediační služby se mohl individuálně věnovat jak každému pachateli, tak obětem trestné činnosti. Klade se důraz na poskytování individuální péče, která by měla být větší než ve vězeňském prostředí [Probační a mediační služba 2017:1–6].

Efektivita alternativních trestů je podmíněna několika faktory, ale důležité je uložit alternativní trest vhodné osobě, která splňuje určité podmínky a u které je předpoklad, že daný trest splní. Tady se ukazuje další problém – řada soudců a státních zástupců nespolupracuje s probační a mediační službou, a potom se z alternativního trestu stává trest odnětí svobody. Dalším cílem probační a mediační služby je rychlá reakce na porušení podmínek alternativních trestů. Pokud rychlost není dostatečná, pachatel ztrácí motivaci podmínky alternativních trestů dodržovat. S tím souvisí další potíže, která se ale týká celého vězeňství, a to nedostatek zaměstnanců. Pro splnění individuálních přístupů ke každému pachateli, pro kontrolu, dohled, poskytování pomoci a spolupráci s rodinou je potřeba více zaměstnanců [Probační a mediační služba 2017: 7].

6. Metodologie

Prostřednictvím realizace vlastního výzkumu jsem se snažila odpovědět na výzkumnou otázku: Jak reflektují zaměstnanci věznic krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty? Výběr kvalitativní metodologie se mi jeví jako vhodný s ohledem na předmět výzkumu, kterým jsou perspektivy vybraných zaměstnanců věznic. Skrze kvalitativní metodu můžeme získat široký náhled na svět v uzavřené instituci vězení. Postupně odhalovat studovanou problematiku, porozumět významům, kterým participanti přikládají velkou váhu a systematicky si vytvářet celkový obraz zkoumaného tématu [Dirga 2016: 4].

Začátkem července 2019 až do poloviny února 2020 jsem provedla deset rozhovorů s vybranými zaměstnanci věznic. Během této doby jsem odcestovala na čtyřměsíční studijní pobyt do zahraničí, kde jsem studovala další semestr mého oboru sociologie. Z tohoto důvodu mé rozhovory se zaměstnanci věznic měly delší časový interval, jelikož jsem nebyla přítomna v České republice. Během mého výzkumu jsem realizovala jeden rozhovor se sociálním pracovníkem, dva rozhovory s dozorci, dva s vychovateli, dva se strážnými a tři rozhovory se speciálními pedagogy. V době rozhovorů pracovali ve dvou typech věznic, tedy věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Zvolila jsem různé věznice a zaměstnance z důvodu rozmanitějších výpovědí a perspektiv na téma krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty. Od zaměstnanců věznic jsem požadovala delší pracovní zkušenosti, jelikož jsem předpokládala, že s dlouhodobou praxí mi mohou poskytnout širší poznatky, maximální hranici jsem neurčovala, ale dosahovala 29 let ⁸.

Vězeňské prostředí má určitá svá úskalí ohledně získávání participantů, jelikož jsem před výzkumem neznala žádného zaměstnance věznic. Kontakty na zaměstnance věznic jsem získávala průběžně během výzkumu. Nejvíce kontaktů jsem získala přes sociální sítě svých přátel, rodiny a zbývající mi doporučili samotní zaměstnanci věznic, kteří byli velice ochotní v poskytování dalších

⁸ Bližší informace o respondentech naleznete v příloze.

kontaktů. Všechny zaměstnance věznic jsem informovala o anonymitě, ale nejistota přicházela s dotazem, zda mohu rozhovor nahrávat na diktafon. Značná část respondentů s nahráváním na diktafon nesouhlasila.

Všechny rozhovory, které jsem absolvovala probíhaly přátelsky, mohla jsem mít jakékoliv dotazy. Většina rozhovorů byla realizována mimo věznici jako např. v kavárnách, v restauraci, na střelnici nebo u zaměstnanců doma. Poslední rozhovor se mi povedl udělat přímo ve věznici, kde respondent pracuje. Rozhovory probíhaly v rozmezí od 20 minut až po dobu 1 hodiny 30 minut.

Během rozhovoru jsem měla připravený seznam otázek, který jsem v průběhu dotazování měnila a přizpůsobovala situaci. Tyto otázky jsem vytvořila na základě předchozího studia odborné literatury. Rozhovory probíhaly rozličnými způsoby, někteří respondenti začali odpovídat bez mého dotazování, pouze jsem se snažila výpovědi směřovat na dané téma. Ostatní respondenti čekali na mé dotazování. Předem připravené otázky mi přinesly řadu výhod, nejen že jsem měla vždy se na co zeptat, ale také z důvodu, že některé rozhovory musely být urychleny a zkráceny, tak připravené otázky mi napomohly v lepší orientaci během rozhovorů. Snažila jsem se při rozhovorech nevnímat pouze odpovědi, ale i postoje respondentů, jejich pocity a rozhořčení u některých témat, které bylo zajímavé pozorovat. Většina respondentů si chtěla odpovědi na mé otázky připravit předem z důvodu nahrávání na diktafon a šest respondentů nahrávání na diktafon odmítlo. Jejich rozhodnutí jsem akceptovala a zvolila jsem zaznamenávání výpovědí formou poznámek. Vzhledem k tomu, že jsem měla předešlou zkušenost s rozhovory, odmítnutí nahrávání mi nedělalo takový problém, jelikož jsem se v problematice orientovala už lépe.

Rozhovory jsem se snažila vést neformálně, aby participanti neměli obavy, když něco nebudou vědět, nebo cokoliv jiného. Nejdříve jsem představila sebe, jelikož jsme se viděli poprvé a poté jsem začala představovat cíl mé práce a jak bude probíhat rozhovor. Cíl mé práce byl pro všechny zaměstnance věznic srozumitelný a jasný, někteří pouze upozorňovali na alternativní tresty, které se nevykonávají ve věznici, ale pouze se mohou přeměnit na trest odnětí svobody.

Obavy přicházely ohledně toho, zda jsou konkrétně mnou oslovení zaměstnanci věznic adekvátními participanti, jestli budou schopni poskytnout veškeré odpovědi. Nicméně tyto obavy byly zcela zbytečné a vybraní zaměstnanci věznic se v této problematice orientovali nad rámec mých připravených otázek.

Praktická část vychází z výpovědí získaných při rozhovorech se zaměstnanci věznic. Nejdříve jsem pokládala otázky o celkové problematice krátkodobých trestů odnětí svobody a alternativních trestů a postupně jsem se snažila otázky zužovat a zaměřovat se na konkrétní problémy sdělené participantem.

7. Jak vnímají zaměstnanci věznic krátkodobé tresty odnětí svobody

Vybraní zaměstnanci věznic vypovídají o fungování celého vězeňství s jistou obavou, která je založena na nedostacích uvěznění. Většina nedostatků je vnímána skrze dlouhodobé tresty odnětí svobody, jelikož přináší daleko více negativních vlivů než krátkodobé tresty odnětí svobody. Ukládání krátkodobého trestu hodnotí zaměstnanci věznic pozitivně, pokud je tento trest správně zvolen k dané odsouzené osobě. Na druhou stranu, pokud je volba krátkodobého trestu odnětí svobody zvolena nevhodně, může tento trest spíše danému jedinci ublížit než ho změnit a napravit. Důvod pro využívání krátkodobých trestů je ten, že by měly snížit přeplněnost věznic, zmírnit negativní dopady pobytu ve vězení na odsouzené a celkově odradit odsouzené od páčání trestné činnosti pomocí nápravných a odstrašujících opatření. Tento naplánovaný jev „odlehčování“ nepřichází a zaměstnanci věznic prezentují krátké tresty spíše jako problematické pro vězeňství. Krátkodobé tresty odnětí svobody měly pomoc při řešení nedostatků a být lepší náhradou za klasické dlouhodobé tresty.

Délka krátkodobého trestu odnětí svobody odráží úspěšnost těchto krátkých trestů. Ohledně délky krátkodobého trestu panují rozličné názory. Zaměstnanci věznic se shodují ve svých vyjádření na délce do 1 roku, ale pro některé je 1 rok odnětí svobody příliš dlouhá doba.

Strážný Miroslav:

„No to je definovaný přímo v trestním zákoníku a za každý zločin je tam vymezený určitý počet let a záleží na soudci kolik uloží. Ale tak do jednoho roku, to je takový optimální.“

Speciální pedagog Richard:

„Krátkodobý trest odnětí svobody se obecně uvádí do toho jednoho roku víc ne, ale já osobně to vnímám do třech měsíců. Během této krátké tříměsíční doby se nedokáže odsouzený úplně adaptovat na prostředí, nepůsobí tolik ty vězeňské vlivy a dokáže si udržet vztahy s rodinou, přáteli, s dětmi, popřípadě práci. Ten jeden rok je spíše už delší záležitost.“

Zaměstnanci věznic reflektovali délku trestu jako primární aspekt, od kterého se odvíjí další postoje ke krátkodobému uvěznění. Pokud se jedná o krátkodobé uvěznění do 3 měsíců, tak není možné během této doby odsouzenému poskytnout dostatečnou převýchovu a zároveň se může zvyšovat riziko, že budou působit negativní vlivy vězeňského prostředí. Na druhou stranu během delší doby zaměstnanci věznic mohou s odsouzenými pracovat, vytvořit program zacházení a začlenit je do resocializačních aktivit ve vězení. U krátkodobého trestu do 3 měsíců toto zacházení s odsouzenými není možné, jelikož po tříměsíčním pobytu ve vězení se nevyhodnotí program zacházení a odsouzená osoba není zařazena do práce [Rozum, Zeman, Přesličková 2005: 95]. Zaměstnanci věznic se shodli na tom, že k negativnímu působení vězeňského prostředí na odsouzené dochází spíše až po 3 měsících strávených ve vězení. Tříměsíční doba ve vězení je pro vliv negativních účinků příliš krátká doba. Čím delší čas odsouzení tráví ve vězení, tím více působí negativní vlivy ve formě prisonizace a deprivace.

Speciální pedagog Richard:

„Určitě od těch třech měsíců vliv prisonizace a deprivace je znatelný. Já si myslím, že to ovlivňuje plno faktorů, třeba to, jestli to je recidivista, nebo prvotrestaná osoba. Také jaké zkušenosti má z venku, s kým se setká ve vězení, s kým je na cele, návštěvy ve vězení (rodina, přátelé) to ho všechno ovlivňuje.“

Prisonizací je do určité míry ovlivněna každá odsouzená osoba, která se adaptuje na vězeňské prostředí. Intenzivní vliv prisonizace může způsobit opětovnou kriminální činnost a špatnou reintegraci do společnosti [Clemmer 1940: 149–181]. Z této výpovědi je zřejmé, že prisonizaci ovlivňuje několik faktorů. Jedním z nich může být to, zda se jedná o recidivistu nebo o prvovězněnou osobu. Recidivisté mohou vnímat vězení, jako místo, kde cítí lépe než na svobodě. Na druhou stranu prvovězněná osoba tyto pocity nemá a adaptovat se na vězeňské prostředí jí dělá větší problémy [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 119–121]. Prisonizace sice ovlivňuje všechny odsouzené osoby, ale hloubku vlivu určuje několik aspektů. Záleží, jestli se jedná o stabilnější osobu, která se dokáže vyrovnat

s tímto procesem prisonizace nebo se jedná o osobu, která podlehne vlivům prisonizace a vytvoří si vězeňský život, ze kterého nikdy neodejde a kde se cítí lépe [Blatníková 2016:13]. Problém nastává ve chvíli, kdy adaptace na vězeňské podmínky zmírňuje odsouzeným účinky izolace, způsobené pobytem ve vězení, a celkově mu pomáhá uvěznění lépe zvládat. Velkou roli při procesu prisonizace hrají rodinné a sociální vazby, které pomáhají odsouzeným zvládat pobyt ve vězení. Na druhou stranu, pokud odsouzená osoba nemá silné rodinné zázemí na svobodě, tak vliv vězeňského prostředí je silnější [Karabec 2010: 40–43]. Také se odsouzené osoby mohou setkat s deprivacemi, které působí od začátku výkonu trestu odnětí svobody. Při delším uvěznění působí více stresu a deprivací. Uzavření odsouzených do vězeňského prostoru může znamenat velmi deprimující situaci. Během pobytu ve vězení mají odsouzené osoby různá omezení ve formě omezení svobody, zboží, heterosexuálních vztahů či zodpovědnosti a bezpečnosti [Sykes 2007: 65–83]. Při posuzování negativních dopadů během trestu odnětí svobody bychom měli mít stále na paměti, dobu strávenou ve vězení, od které se tyto dopady odrážejí. Záleží, jak dlouhou dobu odsouzené osoby tráví ve vězení a také jestli se jedná o prvotrestanou osobu nebo o recidivistu. Pokud odsouzené osoby nezvládají působení těchto negativních dopadů, dochází k opětovné páchaní trestných činů.

Obecně trest odnětí svobody by měl splňovat odstrašující, eliminační, nápravnou, odplatnou a kompenzační funkci [Karabec 2001]. Podle těchto funkcí zaměstnanci věznic hodnotili krátkodobé tresty.

Velké narážky padaly na ideál nápravné funkce, který hodnotili zaměstnanci věznic jako z větší části nefunkční. U některých odsouzených s krátkodobým trestem odnětí svobody lze očekávat nápravné účinky, ale jen pokud se jedná o krátké tresty uložené za lehčí trestné činy prvovězněným osobám. Nicméně respondenti dodávají, že tento předpoklad není pravidlem a nemusí být zcela naplněn. I krátkodobé tresty odnětí svobody do jednoho roku mohou otevřít další kriminální cestu pro odsouzené vlivem výše zmiňovaných negativních dopadů (prisonizace, deprivace). To vychází z výpovědi vychovatele Pavla, který

hodnotí myšlenku nápravné funkce u krátkodobých trestů jako smysluplnou, ale v praxi zcela nefunkční.

Vychovatel Pavel:

„Jako třeba někdo, kdo sedí za odebrání řidičského průkazu, na třetí podmínku jo, tak ten už se nevrátí. Takže pro něj vnímám krátkodobý trest jako pozitivní a splňuje funkci. Ale jako takových případů je fakt málo, že ho odstaví od společnosti, a ještě ho napraví. Já se spíše setkávám s tím, že spousta z nich vyleze a už spousta z nich ví, že se budou žít tím, co ho dostalo do basy, protože si to jinak představit neumí. Jako tohle je napříč spektrem. Můj názor je, že je to všechno individuální, pro někoho to je prospěšné, napraví ho to, stydí se za to, ale někomu to je úplně jedno. Jako já několikrát ani nepostřehnu, že jsou zase zpátky ve vězení.“

Strážný Jirka:

„Jako krátkodobý trest odnětí svobody ho nenapraví, spíše se naučí nové kriminální věci. Ale mohou mu pomoc při návratu do společnosti právě ta rodina, o které jsme mluvili, zázemí, zaměstnání, kamarádi.“

Celkově tento odstup od rehabilitačních účinku můžeme přirovnat Garlandovu popisu. Selhávání nápravné funkce, která se obrací ve svůj prospěch a odsouzení z vězení profitují, jelikož se během výkonu trestu odnětí svobody přiučí novým dovednostem [Garland 2001: 58–65]. Zaměstnanci věznic ještě dodávají, že s nápravnou funkcí úzce souvisí program zacházení a jiné resocializační programy, na které kladli značný důraz. Záleží na době strávené ve vězení, od které se pak odvíjí práce zaměstnanců s odsouzenými. Na tento problém poukazuje vychovatel Pavel:

„Problém těch krátkodobých trestů je ten, že se dostane do vězení na hodně omezenou dobu a než projde tím řízením přijímacím v té konkrétní věznici, kde si má odpykat trest, tak už je na svobodě. To je prostě špatně. Pokud plní ze zákona stanovený ty povinnosti, který má, tak splní jen jednu a to, že ho odstaví od společnosti a na tu krátkou dobu ve výkonu trestu. Já si

osobně myslím, že to nezabrání tomu, aby nepáchal dál trestnou činnost, protože s ním nijak nepracujeme, my jako vychovatelé. Krátkodobé tresty mají své opodstatnění, už jen proto, že ten člověk není až tak poškozený, jak psychicky a fyzicky. Ten člověk má poměrně vysokou šanci, se začlenit zpátky tak jak byl, nerozsype se mu rodina, nezapomenou na něj děti a ve své podstatě, jestli to je normální člověk, tak ho to odradí, jako to vězení.“

Tímto směrem také míří kritika sociální pracovnice Evy:

„U těch krátkodobých trestů odnětí svobody se ani nevyplatí dělat program zacházení, když ho tam máte na 3 měsíce, ani se nestihne zhodnotit ten program. Ve své podstatě on ani program zacházení nemá, ale jako dělají se tam různé akce, na které chodit můžou. Aby bylo jasno, než oni projdou tím řízením, na to nástupní oddělení, tak už mají těsně před koncem trestu, nedá se s nimi žádným způsobem pracovat, protože nemají program zacházení, když to jsou ty krátké tresty.“

Celkově rehabilitace odsouzených má svá úskalí a spíše trest odnětí svobody slouží k částečnému zabránění v konání další trestné činnosti. Jednoznačně se všech výpovědí vyplývá, že systém vězeňství splňuje funkci eliminační, tudíž dokáže izolovat odsouzené a zároveň tím poskytovat ochranu pro společnost. Ale na druhou stranu se odklání od nápravné funkce [Dirga, Marhánková 2014: 103]. Nicméně trest odnětí svobody má především naplnit nápravu a úspěšnou reintegraci odsouzených pomocí programu zacházení, který je sestaven při příchodu do vězení [Ministerstvo spravedlnosti 2016]. Jak jsem již zmínila nápravná funkce je z velké části omezena dobou strávenou ve vězení. Pro nápravnou funkci jsou vhodnější delší tresty, jelikož splňují dostatečnou dobu na převýchovu a resocializační programy. Pokud je trest kratší tak nápravná funkce je nedostatečná [Rozum, Zeman, Přesličková 2005: 95].

Podle zaměstnanců věznic můžeme posílit nápravnou funkci pomocí funkce kompenzační, která se zaměřuje na náhradu škody oběti. Respondenti upozorňovali, že by se mělo celkově více soustředit, jak na odsouzené, tak na oběť

trestného činu [Karabec 2001: 81–86]. Mnozí odsouzení si způsobenou újmu neuvědomují a tím pádem nemůžeme od nich vyžadovat nápravu. Uvěznění by mělo také plnit funkci kompenzační, tedy změnit chování odsouzeného, probudit v něm schopnost empatie, uvědomit si následky svého činu pro oběť nebo přijmout zodpovědnost za spáchaný trestný čin. Podle speciálních pedagogů zaměření se na následky trestného činu by napomohlo docílit lepších výsledků ohledně recidivy.

Speciální pedagog Richard:

„Oni si vůbec neuvědomují, co udělali a jaký následky to má pro oběť toho daného trestného činu. Aby on věděl, co spáchal, aby si to v tom vězení uvědomil, za co je vůbec zavřený, co udělal špatně. Většina odsouzených si následky svého činu neuvědomuje. Říkají mi, že nic špatného neudělali, jen rozbili starému pánovi komplet chatu, kde momentálně bydlel, a jemu to způsobilo taky tu nějakou bolest. A on mi řekne, že nic tak hrozného neudělali, nikoho nezabili. Ale to, že pan má zdravotní problémy, finanční problémy a mnoho dalších, to už je nezajímá.“

Speciální pedagog Jirka:

„Jako uvědomit si způsobenou škodu je dobrý začátek úspěšné nápravy, ale jako těch, co si uvědomují spáchanou škodu je málo. Jsou to vězni, kteří jsou normální a nejsou problematický. A právě u nich i počítáme s úspěšnou reintegrací, protože si tu způsobenou bolest oběti uvědomují, ale takových lidí je fakt minimum.“

Dále zaměstnanci věznic zohledňují funkci odstrašující, která je důležitá pro krátkodobé tresty, jelikož krátké „šokové“ tresty mají odstrašit potencionálního pachatele [Karabec 2001: 81–86]. Zaměstnanci věznic zmiňovali odstrašující funkci v souvislosti s komfortem ve věznicích, který oni sami poskytují. Nelze předpokládat, že krátkodobé tresty zcela naplní odstrašující efekt, jelikož pro většinu odsouzených se vězení může stát lepší forma zázemí, než které mají na svobodě. Celkově vězení poskytuje odsouzeným mnoho majetku a služeb, které během pobytu ve vězení využívají. Tímto směrem se zaměstnanci věznic

snažili objasnit odstrašující účinek z uvěznění a přeplněností věznic, jelikož někteří vnímají pobyt ve vězení za přínosný.

Strážný Miroslav:

„Pro recidivisty je vězení takový „hotel“, kde se začínají o něj starat. Má pravidelnou stravu, oblečení, ubytování a má kde spát, taky řadu pracovníků, kteří se o něj starají. Pomáhají mu s čímkoliv, pečují o vězně (lékař, pedagog, psycholog). Starají se o jeho volný čas, zábavu. Prostě je o něj postaráno po všech stránkách. No a venku se musí starat sám o sebe, jeho pobyt ve věznici je vlastně na naše náklady, všech lidí tohoto státu.“

Značnou část vězeňské populace tvoří recidivisté, pro které vězení znamená přijatelné riziko, nikoliv trest [Diblíková 2017: 20]. Jedinci, kteří se opětovně vracejí do výkonu trestu odnětí svobody, se potýkají s finančními problémy (zadluženost), se závislostmi, s bydlením, rodinnou či se zaměstnáním. Tyto příčiny pro začínající kriminální recidivu odrážejí účinnost celkového vězeňství a jejich opatření. Odstrašující účinek z uvěznění je pro některé odsouzené, zejména pro recidivisty minimální a uvěznění se může jevit jako příjemnější než život na svobodě. Z toho důvodu by se vězení mělo zaměřovat na reintegraci odsouzených zpět do společnosti, aby odsouzené osoby se dokázaly vypořádat se svými problémy [Rozum, Tomášek, Vlach, Háková 2016: 15–22]. Při krátkodobém uvěznění mají prvovězněné osoby možnost vězeňského prostředí poznat a rozhodnout se, zda chtějí pokračovat kriminální cestou, nebo naopak. I krátkodobé uvěznění ohrožuje prvovězněné osoby, jelikož je tu velká pravděpodobnost, že se setkají s recidivisty, kteří vězeňské prostředí znají dobře a dokážou prvovězněnou osobu začlenit do vězeňské subkultury.

Efektivitu pobytu ve vězení dle některých zaměstnanců věznic můžeme vylepšit pomocí šokového vězení. Existuje možné řešení ve formě velmi krátkých trestů, které jsou alternativním řešením výkonu trestu odnětí svobody. Nejedná se tedy o žádný druh alternativního trestu. Účelem krátkého šokového působení je odstrašující účinek, který může odradit potencionální recidivisty [Hulmáková

2017: 234–238]. Tyto víkendové tresty a semi-detence jsou pozitivně vnímané vůči negativním vlivům vězeňského prostředí, jelikož se jedná o časově velmi krátký trest. Šokové uvěznění můžeme vnímat jako vhodnou alternativu ke krátkodobým trestům odnětí svobody stejně jako v zahraničí.

Speciální pedagog Luboš:

„Jako já jsem tady o těch trestech vlastně vůbec neslyšel, ale jako myslím si, noo, že by to mohlo být pro náš český vězeňský systém přínosný, protože zavřít někoho na hodně omezenou dobu, třeba ten víkend, tak proč ne. Kord u těch mladistvých tam to vidím, jako hodně dobrou převýchovu, způsobit nějaký odstrašující účinek. A samozřejmě i u některých dospělých by to mohlo postačit k tomu, aby se vzpamatoval a chtěl sekat latinu.“

Sociální pracovnice Eva se také přiklání k pozitivnímu názoru:

„Šokové působení slyším poprvé, ale proč ne. Věřím, že to pomáhá v tom zahraničí, tak proč by to nemohlo pomoci nám. Jako odstrašující, nápravný účinek v tom vidím.“

S jistou obavou přichází strážný Jan:

„Já vidím problém v českém vězeňství v recidivě, která je dost vysoká. Jako u tohoto typu vězení záleží především na „typové“ skladbě odsouzených. I prvotrestaní ze sociálně vyloučených lokalit vědí, do čeho jdou a na ně tento systém fungovat nemůže. Tento typ vězení je v současnosti použitelný, ale dle mého názoru, jen ve Skandinávii, kde je kriminalita obecně nízká.“

Dozorce David:

„Nedokážu si představit, že by tyto tresty u nás mohly fungovat. Samozřejmě v zahraničí tyto tresty fungovat mohou, jelikož mají jiný trestný systém. Mají jinak uspořádaný vězeňský systém, a proto tyto tresty fungují. Dokážu si představit v Německu či v Norsku, od kterých jsme třeba dostali nějaké norské fondy, které nám pomohly ve vzdělávacích systémech zaměstnanců. Ale zavést šokové působení jako víkendové vězení, to si myslím, že nepůjde.“

Způsob krátkodobého šokového působení vnímají zaměstnanci věznic jako přínosný pro české vězeňství, ale s určitou mírou pochybností. Názory na tento způsob trestání se liší dle pozic, které respondenti vykonávají. Ti, co zodpovídají za udržení bezpečnosti (dozorci, strážný), nahlíží spíše negativně, jelikož nelze srovnávat české vězeňství se zahraničními. Ve druhé skupině, která dohlíží na odborné působení (vychovatel, speciální pedagog a sociální pracovníci) panuje jistá naděje pro zlepšení vězeňství, jelikož bychom mohli okamžitě odsouzené osoby potrestat, odstrašit je od konání trestné činnosti a tím snížit přeplněnost věznic a celkovou kriminální recidivu.

8. Jak vnímají zaměstnanci věznic alternativní tresty

V současné době máme několik alternativních opatření. Podstata alternativních trestů spočívá v tom, že se nejedná o trest odnětí svobody. Primární výhodou ukládání alternativních trestů je odstranění vlivu vězeňského prostředí, jelikož odsouzená osoba nadále pokračuje ve svém životě, během kterého musí splnit stanovený alternativní trest. Pokud tento alternativní trest není splněn, tak odsouzené osobě hrozí trest odnětí svobody. Alternativy k uvěznění představují hlavně snížení finančních nákladů na chod vězení a snížení přeplněnosti věznic. Ponechávají odsouzené osoby na svobodě. Na ně tím pádem nepůsobí negativní vězeňské vlivy a je možné se soustředit na větší individualizaci odsouzených [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 182–186]. Zaměstnanci věznic, kteří se zúčastnili mého výzkumu, poukazovali také na všeobecně rozšířený názor ve společnosti, že odsouzená osoba by měla trávit ve vězeňském prostředí co nejdelší dobu, protože jen tak se dokáže napravit. Opak je pravdou, pro někoho může být daleko účinnější alternativní trest, pokud splňuje jedinec požadavky pro zvolení těchto trestů.

Myšlenku pro vytvoření alternativních trestů můžeme zaznamenat skrze tresty odnětí svobody, které obsahují řadu nedostatků a díky kterým čelíme vysokému počtu vězeňské populace. Zaměstnanci věznic hodnotí alternativní tresty jako velmi smysluplné, lze jimi docílit lepších výsledků než u trestu odnětí svobody. Nicméně i u těchto trestů se objevují skryté nezamýšlené důsledky, které by potřebovaly vyřešit [Karabec, Diblíková, Macháčková 2000].

Strážný Pavel:

„Výhodou u těch alternativních trestů je, že to stát nestojí moc peněz. Z pohledu odsouzeného nevyvolává tento trest stresové prostředí, což je fajn. Ale na druhou stranu u nás se často stává, že k nám přijdou do výkonu trestu odnětí svobody, jelikož nesplnili ten alternativní trest. A zase takovej ten koloběh. Jo, máme hodně vězňů, ty se furt točí dokola. Takže jako řešení ty alternativní tresty moc nevidím.“

Dozoc David:

„Jako já se s alternativními tresty moc nesečkám, jedině v případě, že už se přeměnil na trest odnětí svobody. Určité velkou výhodu to má pro osoby, které mají zaměstnání, zázemí, rodinu. Ale ti kteří to nemají, tak pro ně se alternativní trest nevyplatí. A jako takový vzorných, řekl bych až „normálních“ lidí je ve vězení fakt minimum. Takže jako celkově já tyhle tresty vnímám dost negativně, neúčinně a zneužitelně.“

Vychovatel Pavel:

„Setkávám se spíše s lidma, kteří jsou proti těmto trestům, ale já to vnímám pozitivně a dávám tomu velký význam. Pokud se vyřeší problémy s kontrolou těch alternativních trestů, tak mohou vyřešit problémy spojené s trestem odnětí.“

Speciální pedagog:

„To je hodně dobrá věc, ty alternativní tresty. Myslím, že to má velký smysl, ale máme v systému alternativních trestů spoustu nedostatků, třeba v kontrole a vymahatelnosti těchto trestů.“

Názory na alternativy k uvěznění se měnily, můžeme říct, že názory odpovídaly pozicím, které zaměstnanci věznic ve věznici mají. Právě ti, kteří zodpovídají za bezpečnost ve věznicích (dozorci, strážný) vnímali alternativní tresty spíše v negativním smyslu. Z pohledu nápravné funkce jsou neúčinné, jelikož se odsouzená osoba stále zdržuje na svobodě. Zároveň dodali, že u některých odsouzených dochází ke přeměně z alternativního trestu na trest odnětí svobody. Z pohledu výchovných pozic (vychovatelé, speciální pedagog, sociální pracovníci) jsou alternativní tresty hodnoceny více pozitivně, jelikož se nevynaloží takové finanční náklady na jejich průběh a nepůsobí negativní vlivy (prisonizace, deprivace). Na druhou stranu, jsou si také vědomi, že nepůsobí dostatečně preventivně, odsouzené neodstraší od páchaní další trestné činnosti a jsou snadno zneužitelné.

Jedno z řešení, které se dle zaměstnanců věznic nabízí je potřeba větší individualizace u alternativních trestů, tzn. více se zajímat o osobnost odsouzeného, o jeho psychický stav, proč daný trest spáchal, co ho k tomu vedlo [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 206]. Na informace o odsouzené osobě by se měl podívat konkrétní probační úředník, který bude analyzovat jeho chování a jednání. Lepší informovanost by pomohla při správném ukládání alternativních trestů k dané osobě, u které bude mít výchovný smysl. Tímto by se mohlo dosáhnout omezení určitého počtu přeměn z alternativních trestů na tresty odnětí svobody [Probační a mediační služba 2017: 1–7]. Tento problém s individualizací vnímají samotní zaměstnanci věznic jako nedostatek, který alternativním trestům brání zajišťovat lepší výsledky. Respondenti předpokládají, že zlepšení individualizace by znamenalo lepší záznamy o odsouzené osobě a ukládání alternativních trestů by získalo větší potenciál.

Speciální pedagog Luboš:

„Alternativní trest se uloží za nějakou kriminální činnost a on má po dobu 2 let splnit určitý počet hodin. A oni to oddalují, oddalují, až nakonec to nesplní a jdou přímo do trestu odnětí svobody. V tomhle je problém, a proto to neplní to co má. Podle mého názoru, by se měly určit jasně stanovená pravidla od kdy do kdy, v kolik, datum prostě všechno dopodrobna. Prostě více si hlídat tyto tresty, ale to zase narážím na probační službu, která taky nemá dostatek zaměstnanců, stejně jako věznice, ale u nich je to více potřebný, pokud chtějí dosáhnout toho, co chtějí dosáhnout s alternativními tresty.“

Speciální pedagog Richard:

„Ohledně ukládání alternativních trestů by mělo docházet ke skutečné individualizaci, nemělo by se to brát jako rutina, ale opravdu si každého jedince zmapovat. Třeba to podmíněné propuštění to nikdo nevnímá jako trest. Po třetí podmínce se vyskytnou v trestu odnětí svobody a ani neví, jak je to možné. Ten podmíněný trest se bere na lehkou váhu, a já bych osobně

u tohoto trestu zavedl dohled a větší individualizaci a aby se nějakým způsobem předcházelo trestu odnětí svobody a plnilo hlavně ten účel.“

U alternativních trestů je důležité správně odhadnout odsouzenou osobu, zda stanovený alternativní trest bude mít výchovný smysl a odradí odsouzeného od dalších kriminálních činností. Pro dosažení výchovného smyslu je potřeba neustálá kontrola, která dokáže zařídit splnění alternativních trestů [Van Zyl Smit 2010: 8–25]. Zaměstnanci věznic upozorňují na nutnost existence silných sociálních a rodinných vazeb, stálého zázemí, finanční samostatnosti a zaměstnání, jelikož tyto faktory hrají důležitou roli v účinnosti alternativních trestů. Na druhou stranu, pokud odsouzené osoby nemají stálé bydlení, neudržují vztah s rodinou nebo jsou drogově závislí, tak možnost působení alternativního trestu je minimální. V tomto ohledu většina zaměstnanců poukazuje na větší individualizaci a informovanost, díky které by se dalo předejít ukládání alternativních trestů nesprávným osobám.

Mezi nejčastější druhy alternativního trestu řadí zaměstnanci věznic podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody [Hulmáková 2016: 41]. Tento trest odloží pod podmínkou nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Během této podmínky se musí jedinec chovat slušně a nepáchat další kriminální činnost. Velká pozornost se upíná na život odsouzeného a na prostředí, ve kterém žije [Černíková, Sochůrek, Firstová 2008: 198–199]. Podmíněné odsouzení vnímají zaměstnanci věznic jako problematické, jelikož pro jedince neznamena riziko ani trest, což vede v nejbližší době k tomu, že se ocitnou opět ve vězení.

Speciální pedagog Richard:

„Podmíněné propuštění bez dohledu nevnímám efektivně, ale s dohledem si, já osobně myslím, že efekt mít bude a to velký. Ten probační úředník během podmínky bude docházet za tím jedincem a bude se informovat o jeho životě o zaměstnání. Díky tomu bychom mohli předejít nějakému trestu odnětí svobody, kdyby se více kontrolovali, už od začátku.“

I ostatní zaměstnanci věznic hodnotí podmíněné odsouzení bez dohledu jako neefektivní, jelikož odsouzené osoby nejsou kontrolovány. Pokud nevnímají podmíněné odsouzení jako hrozbu, tak snadno skončí ve výkonu trestu odnětí svobody a tím se sníží šance na zpětnou cestu do normálního života. Zaměstnanci věznic jsou toho názoru, že právě podmíněné odsouzení s dohledem by mohlo docílit lepších výsledků.

Speciální pedagog Luboš:

„Hodně lidí dostane podmínku, která pro ně nemá absolutní hodnotu, berou to jako, že nemají žádný trest a po třetí podmínce jdou do vězení. Jo a pro stát je to finanční zátěž a máme možná dalšího potencionálního recidivistu. Oni si myslí, že mají vymyšlený dokonalý plán toho činu a nikdo je nemůže chytit. Například máme tady vězně, kterej kradl, měl podmínky a nakonec ukradl jen čokoládu za 50 Kč a jde do vězení třeba na šest měsíců, stát to stojí 50 000 Kč cca oproti 50 Kč za čokoládu, to se jako logicky nevyplatí. Takže nějaký ten dozor nad tím by možná pomohl.“

Další názory se týkaly ostatních druhů alternativních trestů, u kterých zaměstnanci věznic zaznamenali určité nedostatky. U peněžitého trestu bylo vytýkáno jejich nízké ukládání, jelikož do těchto trestů není vkládána taková důvěra. Podobnou kritiku mělo i domácí vězení, jelikož se jedná o nejnovější formu alternativních opatření [Probační a mediační služba ČR nedatováno].

Speciální pedagog Luboš:

„Já jsem zastáncem toho peněžitého, kterej je dost častej v Německu, ale u nás tolik ne. Peníze mi přijdou, jako dost citelné místo. Ale oni celkově ty alternativní tresty spolu probací nejsou začleněny do systému. U nás to je poměrně nové a soudci je neberou tolik vážně. Musíme na tom ještě dost zamakat, aby nám to snížilo recidivu a krátkodobé tresty odnětí svobody.“

Vychovatel Pavel:

„Jako domácí vězení, ty náramky, ty mají GPS a někde v dolech, kde pracují ti odsouzení, tak tam není signál, takže první kámen úrazu. Jako je to poměrně dost nové a nemáme s tím v České republice takovou zkušenost. Ale alternativní tresty jsou levnější pro stát a nezabírají tolik prostoru ve věznicích, takže proč ne náramky, za mě dobrý.“

Vychovatel Pavel:

„Alternativní tresty řeší přeplněnost věznic. Ale tam je problém, že ti, co ho dostávají, tak když je to slušný člověk, tak to splní, než aby šel do výkonu trestu. Ale jako ti, co se stydí za tyhle obecně prospěšné práce, pro ně to je daleko větší stigma než trest odnětí svobody. Takže on si řekne, že radši půjde do basy, že nebude dělat na ulici šaška. A v tom je problém, takhle já to osobně vnímám. On třeba řekne, že jel do zahraničí na montáž, a je schovanej u nás ve vězení a pak až vyjde, tak nikdo nic neví.“

Celkově můžeme konstatovat, že alternativní tresty se na první pohled zdají být jako vhodnou variantou pro lepší reintegraci odsouzených než tresty odnětí svobody, včetně krátkodobých trestů. Vlastně u alternativních trestů není potřeba reintegrace, jelikož odsouzené osoby se po celou dobu trestu nachází na svobodě, ve svém životě. Nicméně alternativní trest potřebuje silné rodinné a sociální vazby, zázemí a ostatní aspekty, které ho drží dál od kriminální činnosti. Pokud odsouzená osoba tyto vazby a zázemí nemá, je pro něj vhodnější forma trest odnětí svobody.

Vychovatel Pavel:

„Určitě, to poškození toho člověka není na takové hranici, aby ve své podstatě přišel o svůj dosavadní život a začal společnosti nějak škodit. Jako jestli to jsou normální, chytrý lidi, tak alternativní trest bohatě stačí, i ten krátkodobý, aby si uvědomili, že tam už nikdy.“

Speciální pedagog Luboš:

„Řekl bych, že záleží, zda odsouzený má sociální vazby (rodinu, kamarády), který se o něj jakoby „postará“, zda má nějakou tu jistotu. Pokud ano, tak návrat do společnosti je možný jak z alternativního, tak i z krátkodobého trestu a je i možné, že se do vězení už nevrátí. Pokud ale tu rodinu nemá, tak se ve většině případů vrací zpátky do vězení. Rodina je základ, pokud nefunguje, tak jako nemůže moc fungovat ani ten člověk, to rodinné zázemí tam chybí.“

9. Závěr

Zaměstnanci věznic hodnotí krátkodobé tresty odnětí svobody a alternativní tresty jako problematické. Při hodnocení vychází ze stanovených cílů a očekávání, které jsou na tyto tresty kladeny. Nicméně není zřejmé, zda jsou tresty funkční či nefunkční, ale zaměstnanci věznic potvrzují, že mají mnoho nedostatků, které odráží účinnost celého vězeňství.

Při hodnocení účinnosti krátkodobých trestů odnětí svobody byla prvním kritériem doba trvání trestu, od které se odráží další názory. Opodstatnění mají v očích zaměstnanců věznic velmi krátké tresty odnětí svobody, jelikož odsouzené osoby tráví ve vězení výrazně kratší dobu. Pokud jsou krátkodobé tresty odnětí svobody uloženy do 6 měsíců, tak z omezeného časového důvodu není možné s odsouzenými pracovat, ale naopak nepůsobí ve velké míře negativní vlivy uvěznění. Pokud se jedná o krátkodobé tresty od 6 měsíců až do 1 roku, tak zaměstnanci věznic mohou navázat s odsouzenými spolupráci a připravit je postupně na začlenění zpět do společnosti. Také zároveň působí negativní vlivy uvěznění v podobě prisonizace, deprivace [Rozum, Zeman, Přesličková 2005]. Z výpovědí vychází, že krátkodobé tresty odnětí svobody do 3 měsíců lze vnímat jako nejméně škodlivé vzhledem k negativním účinkům uvěznění. Ale na druhou stranu zaměstnanci věznic s odsouzenými nemohou pracovat. Jinými slovy, život odsouzených osob ovlivňuje mnoho faktorů, ale délka stanoveného trestu je klíčová.

Celková pozornost by se mohla upírat na takové přístupy, které by dokázaly lépe přispět ke zlepšení účinnosti krátkodobých trestů odnětí svobody. Můžeme se v tomto ohledu inspirovat zahraničními modely – víkendové tresty a semi-detence, které zaměstnanci věznic hodnotili rozdílně [Hulmáková 2017]. Na jedné straně jsou názory zaměstnanců věznic na odborných pozicích – vychovatel, speciální pedagog, sociální pracovníce. Ti vidí, ve využití zahraničních modelů možnost, jak snížit vysoké počty vězeňské populace. Zaměstnanci na bezpečnostních pozicích – dozorcí, strážní, ale zastávají opačný názor. Pro ně tyto tresty nepředstavují dobré řešení pro Českou republiku, jelikož zásadní problém je

vysoká míra kriminální recidivy a vysoké počty vězeňské populace, které nelze vyřešit těmito tresty.

Alternativním řešením k uvěznění jsou alternativní tresty. Zaměstnanci věznic hodnotí účinnost alternativních trestů zcela rozdílně. Pro zaměstnance věznic, kteří vykonávají odborné působení, se jeví jako přínosné a vkládají do alternativních trestů velkou naději. Na druhou stranu zaměstnanci na bezpečnostních pozicích nevidí alternativní tresty jako dobré řešení a spíše upozorňují na rezervy, které tyto tresty mají s ohledem na neklesající počet vězeňské populace. Hlavním úskalím je individualizace, která je pro alternativní tresty důležitá. Pokud jedince dokážeme rozeznat a pochopit jejich životní situaci, můžeme jasně určit pro koho alternativní trest je nejvíce vhodný. Při dobře zvoleném alternativním trestu můžeme docílit dle zaměstnanců věznic větší efektivity.

Názory na jednotlivé druhy alternativních trestů se celkem nelišily. Nejčastější ukládanou formou je dle zaměstnanců věznic podmíněné odsouzení, které se nejeví jako příliš účinné a kladou důraz na podmíněné odsouzení ve spojení s dohledem. K dlouhodobě zanedbatelným trestům dle zaměstnanců věznic patří peněžitě tresty, které by oni osobně ukládali mnohem častěji, jelikož v současné době finance hrají v životě jedinců velkou roli. Novější alternativní trest domácí vězení, hodnotili jako přínosný, ale v praxi zcela nevyužitelný. Naopak obecně prospěšné práce se využívají častěji, i přesto, že jsme mohli zaznamenat určitý pokles [Hulmáková 2016].

Jak jsem již zmínila v úvodu, vězeňství se zabývá problematikou uvěznění a ukládání alternativních trestů v souvislosti s vysokými počty vězeňské populace a dlouhodobě vysokou mírou recidivy. Zaměstnanci věznic potvrzují, že obecně alternativní tresty jsou vhodnější formou trestu, pokud jedinec má rodinu, zázemí či pracovní návyky. Jestli někteří jedinci tyto aspekty v životě nemají, je lepší zvolit trest odnětí svobody, pokud možno do 3 měsíců, během které nedochází k úplné adaptaci na vězeňské prostředí a působení negativních vlivů na odsouzené.

10. Literatura

Odborné články a publikace

Blatníková, Šárka – Diblíková, Simona – Karabec, Zdeněk (2004). Penologické a trestněprávní aspekty zásady přiměřenosti trestů (ve vztahu k dlouhodobým trestům odnětí svobody). In: Blatníková, Šárka – Diblíková, Simona a kol., *Dlouhodobé tresty odnětí svobody* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 130–139.

Blatníková, Šárka (2016). *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Cingl, Lubomír – Korbel, Václav (2019). *Stigma jako sebenaplňující se proroctví? Experimentální výzkum z českých věznic* (Praha: Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu).

Clemmer, Donald (1940). *The Prison Community* (New York: Holt, Rinehart and Wilson).

Černíková, Vratislava – Sochůrek, Jan – Firstová, Jana (2008). *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Diblíková, Simona (2017). Trendy kriminality v České republice v roce 2016. In: Diblíková, Simona a kol., *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 11–28.

Dirga, Lukáš – Hasmanová-Marhánková, Jaroslava (2014). Nejasné vztahy moci – vězení očima českých dozorců. *Sociologický časopis* 50 (1), s. 83–106.

Dirga, Lukáš (2016). Možnosti a úskalí vězeňské etnografie: metodologická reflexe využití vězeňské etnografie v českém kontextu. *Česká kriminologie* 2, s. 1–12.

Foucault, Michel (2000). *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení* (Praha: Dauphin).

Garland, David (2001). *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society* (Oxford: University Press).

Goffman, Erving (1961). *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates* (New York: Doubleday Anchor).

Goffman, Erving (2003). *Stigma: Poznámky k problému zvládnání narušené identity* (Praha: SLON).

Háková, Lucie (2015). Smysl a struktura alternativních sankcí a odklonů v kontextu evropských sankčních politik. In: Scheinost, Miroslav – Válková, Helena a kol., *Sankční politika a její uplatnění* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 67–79.

Hanuš, Bohuslav (2005). *Primární základy penologie* (Praha: Vysoká škola J. A. Komenského).

Hulmáková, Jana (2016). Efektivní sankční politika – trendy a limity. *Časopis pro právní vědu a praxi* (1), s. 37–46.

Hulmáková, Jana (2017). K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice. *Trestněprávní revue* (10), s. 234–238.

Karabec, Zdeněk – Diblíková, Simona – Macháčková, Radka (2000). *Krátkodobé tresty odnětí svobody* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Karabec, Zdeněk (2001). K problematice trestání a trestů. *Sociologický časopis* 37 (1), s. 73–87.

Karabec, Zdeněk (2010). Trestní politika – účel trestání. In: Scheinost, Miroslav a kol., *Kriminalita očima kriminologů* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 35–54.

Kýr, Aleš – Janák, Dušan (2004). Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948-1989. *Historická penologie* (5), s. 1–4.

Kýr, Aleš (2005). Vývoj situace vězeňství po 17. listopadu 1989. *Historická penologie* (3), s. 1–3.

Mezník, Jiří (1995). *Základy penologie* (Brno: Masarykova univerzita).

Ministerstvo spravedlnosti ČR (2016). *Koncepce vězeňství ČR do roku 2025* (Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky).

Nedbálková, Kateřina (2006). *Spoutaná Rozkoš: (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici* (Praha: Sociologické nakladatelství).

Probační a mediační služba (2017). *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025* (Praha: Probační a mediační služba, ředitelství).

Rozum, Jan – Zeman, Petr – Přesličková, Hana (2005). *Vybrané problémy sankční politiky* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Rozum, Jan – Tomášek, Jan – Vlach, Jiří – Háková, Lucie (2016). *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Sykes, Gresham M'Creedy (1958). *Society of Captives: A Study of Maximum Security Prison* (Princeton: Princeton University Press).

Van Zyl Smit, Dirk (2010). *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění* (Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

Vězeňská služba ČR (2005). *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015* (Praha: Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství).

Internetové zdroje

Kýr, Aleš (nedatováno). Historie vězeňství. *Generální ředitelství Vězeňské služby ČR*. (<https://www.vscr.cz/informacni-servis/historie/>, 23. 2. 2020).

Probační a mediační služba České republiky (nedatováno). *Trest domácího vězení* (<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>, 30. 3. 2020).

Rada Evropy (1999). *Výbor ministrů členským státům ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězněných osob* (https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Umluvy/vezenstvi/R_99_22_preplnenost_vezenskych_zarizeni.pdf, 15. 3. 2020).

Ministerstvo vnitra ČR (2019). *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018* (<https://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2018.aspx>, 19. 4. 2020).

Prameny

Zákon č.2 169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

11. Resumé

The bachelor thesis focuses on short - term imprisonment and alternative punishments, which are currently pointed out. The work is divided into theoretical and empirical part. Finally, I interpret the findings from my own research.

I begin the theoretical part with a description of history that will help us better understand short-term imprisonment and alternative punishment. Modern prisons were preceded by cruel and harsh punishments, which turned into more lenient forms of punishment during the course of the development of punishment. The history of punishment was influenced by the experience of Nazism and Communism, which added a different dimension to the entire prison. The end of communism meant total changes for prisons in all areas. The course of short-term imprisonment is largely influenced by the negative effects I mentioned in the next chapter. Among the most significant impacts we can include the process of prisonization and various types of deprivation, which affect convicts during the execution of the sentence and after its end. Subsequently, I come to the issue of short-term imprisonment itself, which should mainly have a general and individual preventive goal. However, short-term sentences do not meet the basic functions and objectives they should meet, and the overall focus is on the use of alternative sentences, which are expected to address the shortcomings caused by short-term sentences.

In the empirical part, I focus on the goal of my bachelor's thesis, ie how do prison staff perceive short-term imprisonment and alternative punishment? In the first part, I mention the statements of prison staff about short-term imprisonment, their views and attitudes. In the second part, on the contrary, I focus on alternative punishments and how prison staff evaluate them.

For this purpose, I conducted 10 semi-structured interviews with prison staff. Based on individual interviews, it was found that short-term imprisonment is perceived as problematic, but it is not possible to say whether it is functional or non-functional for prisons. It depends mainly on the length referred to as short-term, because other attitudes depend on the length. Alternative punishments are

perceived differently by prison staff, some claim to be beneficial and others do not trust such an alternative to alternative punishments. Overall, however, alternative sentences for convicts appear to be less severe, from which they can continue their lives without unnecessarily interfering. These alternative sanctions should focus on individualisation so that alternatives have educational potential and conditional release with supervision.

The topic I chose came to me very interesting and not so much explored. Overall, prisons are beneficial for the study of sociology because they still contain shortcomings that need to be addressed.

12. Příloha

Charakteristika zaměstnanců věznic:

LUBOŠ: 29 let u vězeňské služby, speciální pedagog

JIRKA: 10 let u vězeňské služby, speciální pedagog

RICHARD: 15 let u vězeňské služby, speciální pedagog

PAVEL: 11 let u vězeňské služby, vychovatel

PAVEL: 17 let u vězeňské služby, vychovatel

MIROSLAV: 12 let u vězeňské služby, dozorce

DAVID: 14 let u vězeňské služby, dozorce + vrchní inspektor + inspektor dozorčí služby

JAN: 9 let u vězeňské služby, strážný

JIRKA: 7 let u vězeňské služby, strážný

EVA: 11 let u vězeňské služby, sociální pracovnice